

Téma: Veřejná volba

Předmět: Ekonomie

Zaslal(a): R690

Veřejná volba je založena na rozhodovacích procesech voličských hlasů, tj. na hlasování za předpokladu racionálnosti.

Vstupující aktéři:

- na ekonomickém trhu jsou účastníky rozhodování výrobce a spotřebitel (vztahy jsou bezprostřednější),
- na politickém trhu voliči, politici, byrokracie, zájmové skupiny – sladování zájmů je složitější

O problémech, kde nelze rozhodovat s využitím trž. mechanismu, se rozhoduje veřejnou volbou. Jde o to sladit zájmy individuální s **veřejným zájmem**.

Ve veřejném sektoru je působení tržního mechanismu nahrazeno **politickým rozhodnutím**, které je výsledkem kolektivního rozhodnutí, přičemž vychází z určitých zákonitostí individuálního chování.

- Používá se všude tam, kde k rozhodování nelze použít kritéria ekonomická
- Založená na voličských hlasech – tj. na hlasování

Základem veřejné volby je snaha o optimalizaci přijatých rozhodnutí.

Úkolem veřejné volby je:

- donutit voliče, a tedy spotřebitele veřejných statků, projevit preference;
- sladit individuální preference tak, aby vyústily do 1 kolektivního rozhodnutí.

ZÁKLADNÍ POSTUPY

Pravidlo hlasování:

1) pravidlo jednotlivce

+ výhody - nenákladné

- nevýhody - nedemokratické (prosazování vůle jedince, např. vojedvůdce)

2) pravidlo jednomyslné shody (konsensu)

- všichni musí souhlasit

+ výhody - nelze zhoršit situaci - nikdo nebude souhlasit s něčím co by jeho situaci zhoršilo

- nevýhody - časově a finančně nákladné - také možnost vydírání jedincem (profituje z toho)

3) pravidlo většiny

- souhlasí nadpoloviční většina

+ výhody - nemohou být schválena špatná rozhodnutí, nemožnost vydírání jedincem

- nevýhody - schválení neefektivních či nespravedlivých návrhů, zneužívání dominantního postavení

Pravidlo většinového hlasování

- prosté většiny - jeden hlas/jedna varianta, preference nad 50 % vyhrává
- relativní většiny - vítěz získal nejvíce hlasů. Může vyhrát i o 1 hlas (prav. většiny jediného hlasu)
- Condorcetovo - porovnání všech variant, ta která získá většinu vyhrává
- Pluralitní hlasování - volič má tolik bodů, kolik je variant. Vítězí ta s nejmenším počtem bodů.
- přidělování bodů - voliči mají stejný počet bodů, přiděluje, jak chce. Vítězí ta s největším počtem bodů.
- Bordův počet - přiřazena váha hlasu, hlasy se sčítají, vítězí největší zisk vážených hlasů

FORMY VEŘEJNÉ VOLBY

1) přímá demokracie (přímé hlasování). Volebního procesu se účastní každý volič např. formou referenda. Při velkém počtu voličů a řešených problémech nevhodná.

2) reprezentativní demokracie (nepřímé hlas.)

- Hlasují zvolení zástupci (reprezentanti) - nominováni politickými stranami
- Problémem je motivace stran, politiků, byrokracie
- Nemusí zcela nezbytně vést k zajištění veřejného zájmu, k optimálnímu rozhodnutí.

PROBLÉMY VEŘEJNÉ VOLBY

a) **Hlasovací paradox** neboli (volební paradox, paradox cyklického hlasování, Condorcetův paradox, neexistence rovnováhy)

- Při principu prosté většiny při hlasování o více než 2 projektech, některý z voličů musí mít tzv. 2vrcholovou preferenci
- Žádná varianta nemůže docílit převahy nad jinou
- Příklad - velký rozpočet A, střední rozpočet B, malý rozpočet C, máme 3 voliče X, Y, a Z a náklady jsou rozděleny rovnoměrně
- X volí A
- Y volí C (nízký rozpočet a nízká míra zdanění)
- v druhé volbě A (vysoká úroveň zdanění) - dává přednost extrémům
- Z volí B (přiměřený rozpočet a přiměřené daně) v druhé volbě C

Výsledek nám bude záležet na pořadí ve kterém dvojice jednotlivých možností porovnáváme.

Začneme-li A versus B, zjistíme, že vyhrává A nad B a naopak C vyhrává nad A, C je tedy naprostým vítězem. Když však začneme B versus C, potom vyhrává A. Pokud začneme s A versus C, vítězí B. Tento hlasovací paradox byl šokem pro víru v demokracii voleb.

Většinové pravidlo nefunguje tam, kde struktura preferencí jednotlivců má více než jeden vrchol.

b) **Arrowův zákon nemožnosti:**

Neexistuje žádná hlasovací metoda na principu většinového pravidla, která nezávisí na pořadí jednání, zaručila efektivnost a respektovala individuální preference

c) **Volič - medián** (střední volič)

Díky svému umístění ve volebním souboru může za určitých okolností zaručit vítězství 2. návrhu, protože rozděluje soubor voličů (při lichém počtu) do 2 stejných podsouborů. Rovnovážná úroveň je ta, kterou upřednostňuje střední volič. Tzn., počet jedinců preferujících vyšší výdaje = počtu jedinců preferujících nižší úroveň výdajů.

Přístup jednotlivých obyvatel k veřejným výdajům je určen třemi faktory:

- Individuální preference jednotlivců – každý si cení veřejné programy jinak
- Rozdílné příjmy obyvatelstva – mezní užitek soukromých statků je pro chudšího spotřebitele vyšší než pro zámožného. Chudší občané proto budou také méně ochotni vzdát se části svých příjmů na financování veřejných projektů. Ačkoliv je možné, že mezní užitek veřejných statků je pro chudší obyvatele vyšší než pro bohatší, je jejich mezní užitek ze soukromé spotřeby natolik vysoký, že zvýšení veřejné spotřeby by snížilo jejich celkový užitek. Mezní míra substituce – tj. množství soukromých statků, kterých je spotřebitel ochoten vzdát se výměnou za zvýšení veřejné spotřeby o jednotku – je pro každou úroveň veřejné spotřeby nižší pro chudší obyvatele než pro bohatší. Důsledkem je, že při paušálním zdanění bohatší lidé upřednostňují vyšší veřejnou spotřebu.

Daňový systém – určuje, jakou část nákladů veřejného projektu bude muset zaplatit každý občan. Pokud každý musí platit stejnou část výdajů, bude občan s nižšími příjmy dávat přednost nižším veřejným výdajům. Pokud ale chudší platí méně než bohatší, je možné že budou prosazovat vyšší úroveň veřejných výdajů. Krajním případem bude občan, který nemusí platit vůbec žádné daně. Každý veřejný projekt tedy pro něho bude prospěšný, a proto bude prosazovat maximálně možnou výši veřejných výdajů.